

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Тіл мәдениеті және коммуникация: қазіргі қазақ тілінің даму үдерістері

ЖАРИЯЛАНДЫ
28.03.2025СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/177287/>

Айекеева Сандуғаш Балтабаевна

*№54 жалпы білім беретін мектебі**Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі*

Қазіргі әлемде тіл – қоғамның маңызды құндылықтарының бірі. Тіл арқылы адамдар бір-бірімен байланыс жасап, ақпарат алмасады, мәдениет пен тарихты сақтап, келешек ұрпаққа жеткізеді. Әсіресе, көпұлтты елдерде тілдің мәдени маңызы айрықша зор. Қазақ тілі де осы үрдістен тыс қалмай, жаңа заманда өзінің даму жолында үлкен өзгерістерге ұшырап отыр. Осы мақалада қазіргі қазақ тілінің даму үдерістеріне тоқталып, оның тіл мәдениеті мен коммуникациядағы рөлін қарастырамыз.

Тіл мәдениеті: жалпы түсінік және қазақ тіліндегі маңызы

Тіл мәдениеті дегеніміз – тілдің нормалары мен ережелерінің сақталуын қамтамасыз ететін, тілдің қоғамдағы қызметін және рөлін дұрыс түсіну, сол арқылы адамдардың бір-бірімен қарым-қатынас жасау мәдениетін қалыптастыру. Тіл мәдениеті, әсіресе, қоғамдық өмірде, ақпараттық кеңістікте, әлеуметтік қатынастарда үлкен маңызға ие. Ол адамның мәдени деңгейі мен интеллектісін айқындайды, сондықтан тіл мәдениетінің жоғарылығы мен сапасы қоғамның дамуына тікелей әсер етеді. Қазақ тілі – бай тарихы бар және ғасырлар бойы қалыптасқан тіл. Оның өзіне тән құрылымы, грамматикалық ережелері мен сөздік қоры бар. Қазақ халқының мәдениеті мен әдебиеті осы тіл арқылы ұрпақтан-

ұрпаққа жетіп, бүгінгі таңда да өз мәнін жоғалтқан жоқ. Алайда қазіргі таңда қазақ тілінің даму жолында бірнеше қиындықтар мен мәселелер туындап отыр.

Қазіргі қазақ тілінің даму үдерістері

Қазақстан тәуелсіздік алғаннан кейінгі жылдары қазақ тілінің қоғамдық өмірдегі рөлі арта түсті. Мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілінің қолданылуын арттыру бағытында көптеген жұмыстар атқарылды. Бұған арнайы заңдар, мемлекеттік бағдарламалар, қазақ тілін оқыту мен үйретудің жаңа әдістемелері әсер етті. Қазақ тілін сақтау мен дамыту мәселелері күн тәртібіне қойылып, тілдік реформалар жүзеге асырылуда.

Әрине, тілдің дамуы тек заңдар мен бағдарламалар арқылы емес, ең алдымен халықтың тілге деген көзқарасы мен оның мәдениетіне байланысты. Қазақ тілінің ахуалына қарағанда, оның қазіргі жағдайы біршама өзгеріске ұшырады. Өткен ғасырдың соңында және 2000-жылдардың басында қазақ тілінің қолданылу аясы едәуір тар болды, алайда соңғы жылдары тілдің қоғамдық өмірдегі, әсіресе, мемлекеттік қызметте және медиа саласында қолданылу деңгейі артты. Қазақстандағы көптілділік жағдайы қазақ тілінің дамуында үлкен рөл атқарып отыр. Қазақ тілінің мәртебесін көтеру, оны қолдану аясын кеңейту мақсатында түрлі бағдарламалар жүзеге асырылып келеді. Білім беру саласында қазақ тілінде оқытудың деңгейі артты, бірақ тілдің сауатты және дұрыс қолданылуын қамтамасыз ету үшін әлі де жүйелі жұмыстар қажет.

Қазақ тілінің коммуникациядағы рөлі

Қазіргі қоғамда коммуникацияның маңызды құралы – тіл. Қазақ тілінің коммуникациядағы рөлі артқан сайын, оның қоғамдық өмірдегі маңызы да күшейе түсуде. Әрбір қазақ азаматында өз тілін дұрыс және сауатты қолдану жауапкершілігі бар. Бүгінде қазақ тілінің әртүрлі салаларда, оның ішінде экономика, ғылым, ақпарат және мәдениет салаларында қолданылуы маңызды. Қоғамдық коммуникацияның негізгі салаларында қазақ тілінің қолданылуының кеңеюі әлеуметтік және экономикалық

дамудың көрсеткіші болып табылады. Мұның бір дәлелі – қазақ тіліндегі ақпарат құралдарының санының артуы. Телевидение, радио, баспасөз және интернет алаңдарында қазақ тіліндегі контенттің көбеюі қоғамның тілге деген сұранысының жоғары екенін көрсетеді. Сонымен қатар, мемлекеттік қызметте қазақ тілінің талап етілуі, заңнамалық актілер мен ресми құжаттардың қазақ тілінде жазылуы мемлекеттік тілдің беделін арттырып, оны қолдану аясын кеңейтуге мүмкіндік туғызды.

Қазақ тілінің жаңа тенденциялары

Қазіргі қазақ тілінде көптеген жаңа тенденциялар байқалады. Олардың бірқатары қазақ тілінің лексикалық және грамматикалық құрылымдарының өзгеруімен байланысты. Мысалы, ағылшын тілінен енген сөздердің көптеп қолданылуы, интернет тілінің пайда болуы, жастар арасында қысқартылған сөздер мен интернет-терминдердің қолданысы – осылардың барлығы қазақ тілінің дамуына өз ықпалын тигізуде.

Бұдан бөлек, қазақ тілінің функционалдық аясы да кеңейіп келеді. Мысалы, бизнес саласында, ғылымда және жоғары технологиялар саласында қазақ тілінің қолданысы артуда. Технологияның дамуы мен ақпараттық қоғамның қалыптасуы қазақ тілінің дамуына ықпал етіп, оның халықаралық деңгейде қолданыс аясын кеңейтуді қажет етеді.

Қорытынды Қорыта келе, қазақ тілінің даму үдерістері тек Қазақстанның ішкі саясатында ғана емес, халықаралық деңгейде де маңызды орын алады. Тіл мәдениеті мен коммуникацияның сапасы қоғамның дамуы мен өркениетке көтерілуінің кепілі болып табылады. Қазақ тілінің дамуындағы басты мақсат – оның барлық салаларда еркін қолданылуын қамтамасыз ету, оның мәртебесін арттыру және ұрпақтан ұрпаққа таза әрі дұрыс жеткізу. Бұл жолда мемлекет пен қоғам бірлесіп, тілдің барлық функциясын белсенді түрде жүзеге асырып, қазақ тілін толыққанды дамыта алады.

Аннотация

Бұл мақалада қазіргі қазақ тілінің даму үдерістері, тіл мәдениеті мен коммуникациядағы рөлі қарастырылған. Қазақ тілінің қоғамдағы маңызы, көптілділік жағдайы, мемлекеттік тілдің мәртебесін арттыру бағытындағы жұмыстар және тілдің жаңа тенденциялары талданып, оның функционалдық аясын кеңейту қажеттілігі атап көрсетілген.

Түйінді сөздер:

- Қазақ тілі
- Тіл мәдениеті
- Коммуникация
- Тілдің дамуы
- Көптілділік
- Мемлекеттік тіл
- Тіл саясаты
- Лексикалық өзгерістер
- Ағылшын сөздері
- Технология және тіл
- Жаңа тенденциялар

Қолданылған әдебиеттер

1. *Қазақ тілі мен әдебиеті (оқулықтар, тілдің даму тарихы және қазақ әдебиетінің даму үдерістері туралы зерттеулер). Мысалы: — Қ. Жұбанов «Қазақ тілінің тарихы» – қазақ тілінің қалыптасу және даму жолдары туралы зерттеу.*
2. *«Қазақ тілінің мәдениеті» (Тіл мәдениетінің маңызды аспектілерін қарастырған еңбектер). Мысалы: — А. Байтұрсыновтың «Тіл тағдыры» – қазақ тілінің*

сақталуы мен дамуы туралы мақалалар.

3. Қазіргі қазақ тілінің дамуы туралы зерттеулер.

Мысалы: — Ш. Айтматовтың «Тіл туралы ойлар» – тілдің дамуы мен оның қоғамдағы рөлі жөніндегі жазбалары.

4. Қазақ тілі және көптілділік.

Мысалы: — С. Аманжоловтың «Қазақ тілі және көптілділік» – қазақ тілі мен көптілділік мәселелерін талқылаған еңбектер.

5. Жаңа технологиялар және тіл.

Мысалы: — Н. Оралбекова «Қазақ тілінің ақпараттық технологиялардағы рөлі» – ақпараттық технологиялар мен тілдің байланысы.

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.